

Inom stadsutvecklingsområdet Hagastaden kommer cirka 6 000 nya bostäder och runt 50 000 arbetsplatser att rymmas. Illustrationsplan: Stockholms stad

De offentliga stadsrummen i Östra Hagastaden förväntas väga upp områdets täta och höga bostadskvarter. Joanna Zawieja frågar sig om de gröna ytorna står i proportion till området i sin helhet.

VARJE DETALJPLAN är specifik. Den föreslår svar på unika, ofta komplexa, förutsättningar och blir en konkretisering av sin tids politiska prioriteringar. Likväl kan varje detaljplan också läsas som en mer generell vision över hur vi kan leva tillsammans. En prototyp av ett framtida samhälle.

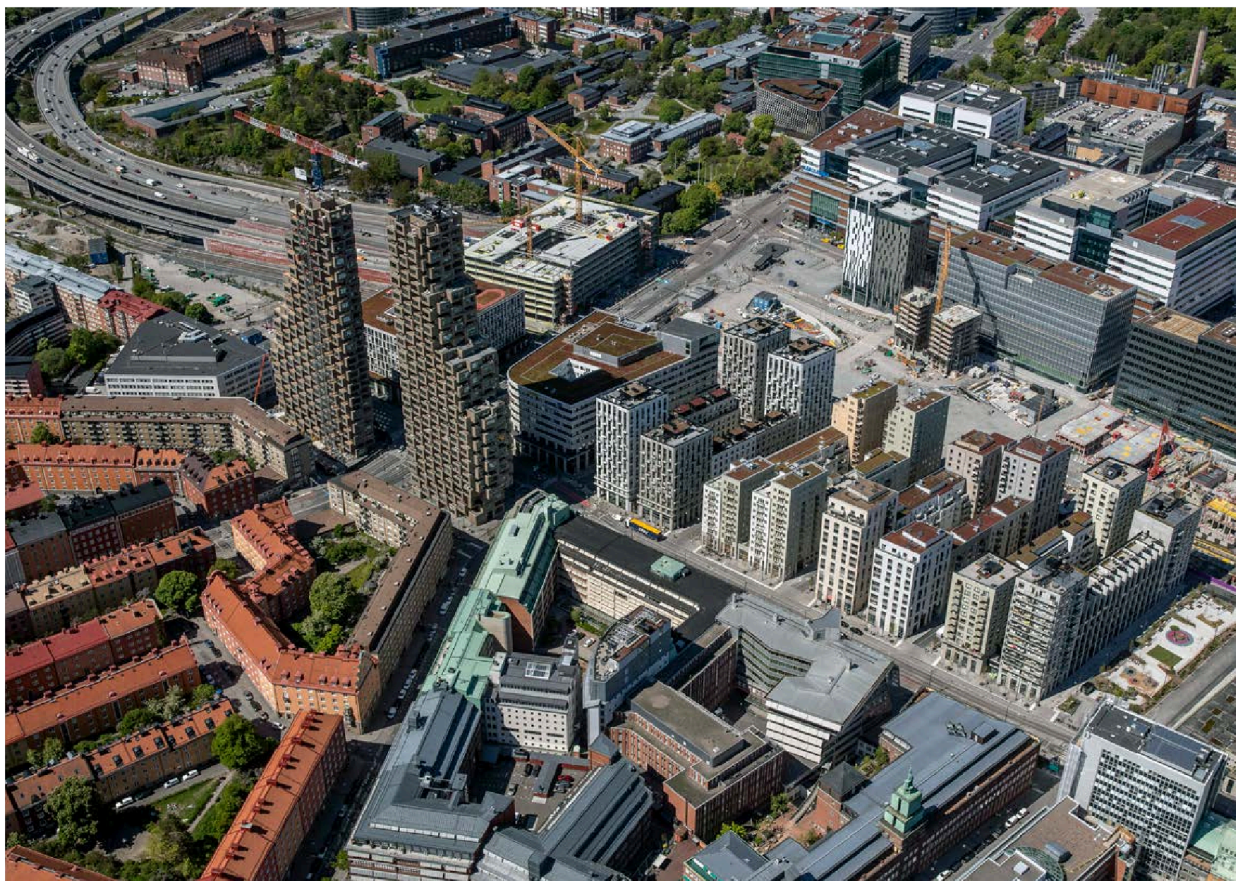
Vid Stockholm stads norra gräns, där Vasastan tar slut och Stockholm möter Solna, växer Hagastaden fram. Hagastaden planeras för 6 000 bostäder och 50 000 arbetsplatser, och byggs delvis på en överdäckning av E4/E20. En överdäckning som länkar samman staden, bygger bort tidigare barriärer och skapar kostsam byggbar mark.

Hagastadens häpnadsväckande täthet och höga

exploatering har det skrivits mycket om. Inte minst ur ett barnperspektiv har områdets första, snart färdigbyggda, etapp fått stark kritik. De mörka innergårdarna, bristen på ordentliga förskolegårdar och den begränsade friytan har belysts och ifrågasatts. Stockholms stads respons på kritiken har varit att den kommande Norra Stationsparken får täcka upp för dessa brister, samt att hela projektet Hagastaden länkar till omgivande parker, närmast Nationalstadsparkens historiska parklandskap Hagaparken och Brunnsviken. Hur den här länken tas om hand är alltså avgörande för Hagastaden som stadsmiljö, men också av betydelse för staden som helhet.

I våras presenterades detaljplaneförslaget för nästa etapp av Hagastaden, den östra delen kring Norrtull, som i dag till stor del består av ett svårtillgängligt trafiklandskap. Östra Hagastaden kommer att utgöra just denna länk mellan innerstaden, övriga Hagastaden och områdets park- och vattenrum.

Till skillnad från den första, snart färdigbyggda, etappen finns det inom planområdet Östra Hagastaden ett större fokus på offentliga platser och verksamheter – här planeras bland annat ett nytt stadstorg, skola, plats för idrott, studentbostäder och äldreboende.

Kvarterstutbyggnaden pågår i västra delen av Hagastaden. Flygbild från 26 maj 2020. Foto: Lennart Johansson/Stockholms stad

Det är en blandad bebyggelse och typologi, som sticker i väg i både form och höjd, med överlag stor omsorg lagd på gestaltningen av byggnader och fasader.

Planens starkaste anslag är det nya stadstorget Tullhusplatsen, med potential att skapa ett välbehövligt offentligt rum. Den stora trafikapparaten som finns här i dag struktureras om genom avsmalnande gaturum och en flytt av Uppsalavägen, för att möjliggöra detta torg kring de historiska tullhusen från 1733. Runt torget kan planen läsas som tre olika kvarter. Västerut är bebyggelsen en fortsättning på den centrala Hagastaden med en mycket högt exploaterad kvartersstruktur, krönt i ena hörnet av ett höghus på 24 våningar. Österut från Tullhusplatsen, mot Wenner-Gren Center och Sveavägen, planeras kvarteret med studentbostäder och skola, delvis byggd på mark som ligger inom Nationalstadsparkens område. Norr om torget, i direkt anknäring till Nationalstadsparken, planeras två storskaliga byggnader som ska rymma hotell och kontor.

I våras gick detaljplaneförslaget ut på remiss, och yttrandena från bland annat Samfundet S:t Erik och Skönhetsrådet är hårda. I huvudsak är det mötet med Nationalstadsparken som kritiserar, men också

hur tullhusens historiska roll som entré till staden inte är omhändertagen väl nog.

Anslaget i Östra Hagastaden skiljer sig som nämnt från den första etappen, men också här är den sammanvägda exploateringen hög. Likt centrala Hagastaden har kvarteret väster om Tullhusplatsen ett exploateringsstal som är det dubbla jämfört med Stockholms innerstad. Övriga kvarter håller sig i nivå med innerstadens täthet. Den ökade andelen offentliga rum är nödvändig, men inte tillräcklig för att väga upp för tätheten i första etappen.

En annan invändning i relation till grönytor är hur man gestaltar den avgörande kopplingen mellan staden och det historiska parklandskapet. Det som främst borde ses över är de två storskaliga byggnaderna norr om Tullhusplatsen. Hotellbyggnaden intill torget täpper till ett möjligt generöst stråk och en siktlinje mellan Tullhusplatsen och Hagaparken. Här skulle ett utbyggt parkrum i förlängningen av torget skapa en tydlig och tillgänglig entré mellan staden och parklandskapet, i stället blir hotellbyggnaden en visuell och fysisk barriär. Den snirklande kontorsbyggnaden intill hotellet kommer i sin tur att bli en framträdande fond

Atrium Ljungbergs kontorsbyggnad, ritad av 3XN, med grönområdet som binder samman Hagastaden med Bellevueparken och Hagaparken. Bild: 3XN/AtriumLjungberg

i det historiska parklandskapet. Byggnaden planeras som en länk till det kommande området Norra Hagastaden, och är i sig tänkt att ta upp en höjdskillnad på 16 meter genom en väg på taket som slingrar sig ner mot parken. Men det vore önskvärt att den länken löstes på ett annat sätt än med en enorm byggnadskropp så nära inpå Nationalstadsparken.

Ambitionen att tillgängliggöra Hagaparken och Brunnsviken är klok och kan betyda mycket för de grupper som hittills inte hittat till parklandskapet. Här finns en parkskatt som för närvarande ligger dold bakom både fysiska och mentala barriärer. Men i nuvarande förslag är den kopplingen inte tillräckligt tydlig och generös, utan sker på bekostnad av Nationalstadsparkens ytor.

Och gesten i sig täcker inte upp för det lokala behovet av friyta och grönsstruktur. Den nya detaljplanen uppnår en acceptabel nivå av friyta i relation till planens planerade 600 bostäder, men den matematiken är begränsad, behovet från omkringliggande kvarter är så mycket större.

När det kommer till ekonomi ska varje projekt täcka sig självt, men när det gäller friyta och grönsstrukturer

råder inte samma logik. Med erfarenheter av pandemin och vårens isolering vet vi hur akut de här ytorna behövs, en grön social infrastruktur som främjar vår hälsa och möjliggör ett minskat resande.

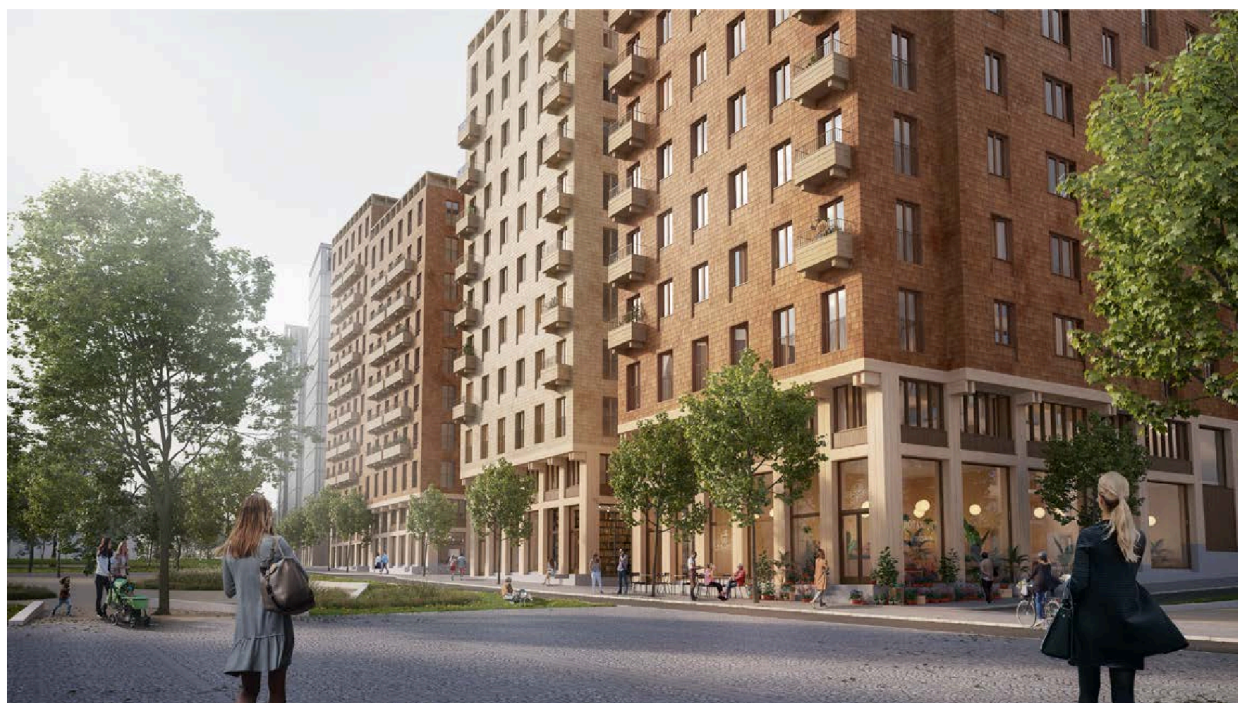
Samma vår som staden presenterade detaljplanen för Östra Hagastaden beslutade kommunfullmäktige om ett nytt miljöprogram. I detta program, liksom i Stockholms översiktsplan, står den täta staden inskriven som ett mål, bland annat med argumentet att en yteffektiv stad ger möjlighet att bättre nyttja marken till parker och andra gröna ytor.

När nu så mycket av planeringen sker i formen av förtätning måste det göras en politisk prioritering av huruvida det är täthet eller närhet vi bygger. Och om det vi bygger främst ska svara på dagens efterfrågan på bostäder och kontor eller skapa hållbara livsrum för en snar klimatförändrad framtid. Nya gröna ytor och offentliga rum måste stå i proportion till det nya användningstrycket. Stadsbyggnadskontoren kan inte själva lösa den här balansen, det är en fråga om politiska prioriteringar.

Joanna Zawieja är arkitekt och kritiker.

Visionsbild av Wingårdhs runda bostadsrättskvarter i parkstråket. Bild: Wingårdhs/HSB

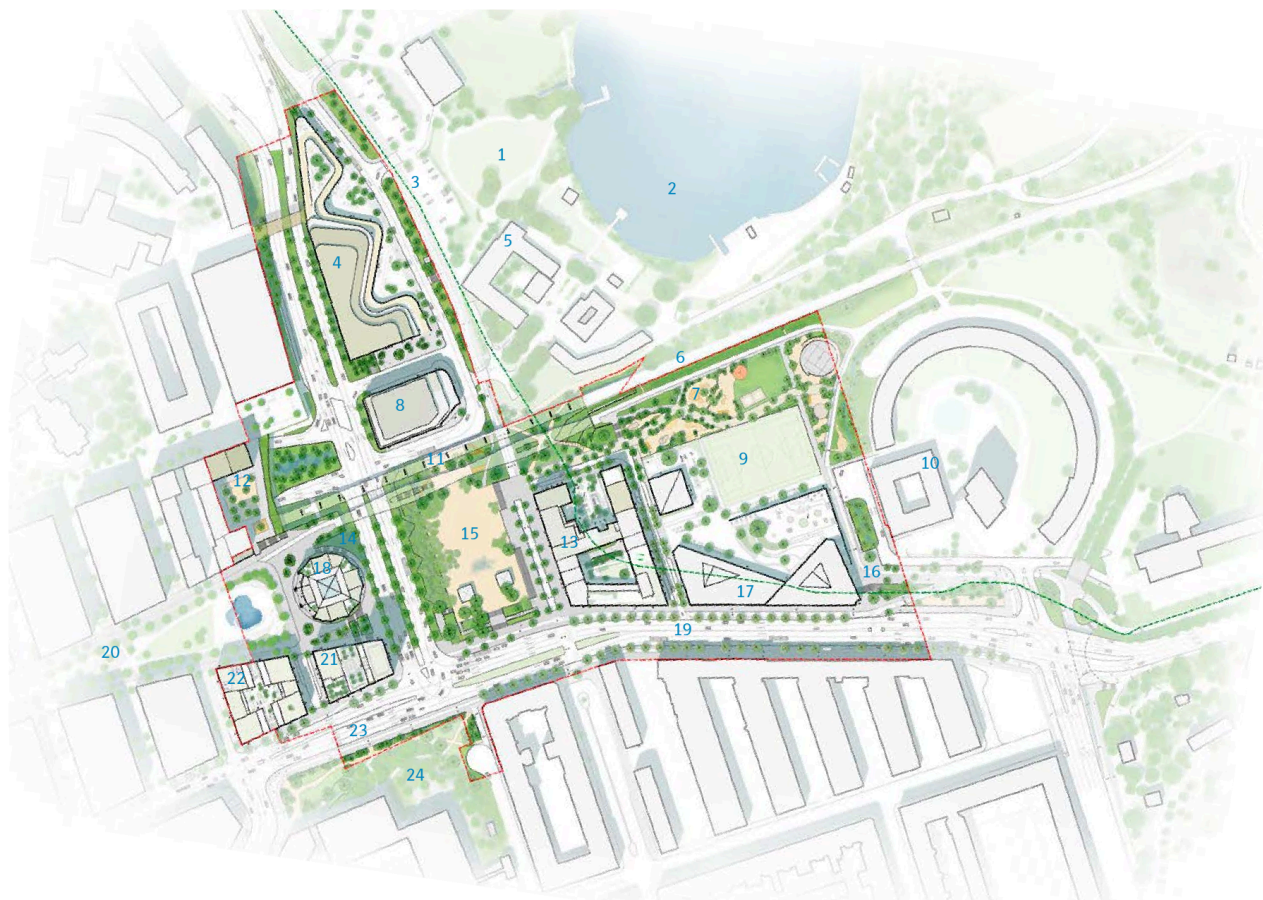
Folkhems bostadshus Cederhusen av General Architecture byggs i massivträ med torn upp till 13 våningar höga. Bild: General Architecture

Skola och idrottsanläggning ritad av Arkitema för Sisab. Bild: Arkitema/Sisab

Tullhusen från 1733 blir en integrerad del av parktorget Tullhusplatsen. I fonden en gång- och cykelbro över platsen. Bild: Stockholms stad/White Arkitekter

Illustrationsplan Östra Hagastaden

1. Hagaparken	14. Hagaterrassen grönyta
2. Brunnsviken	15. Tullhusplatsen
3. Gräns mot Nationalstadsparken (streckad grön)	16. Lilla Sveaplan
4. Kontorshus: byggaktör Atrium Ljungberg, arkitekt 3XN	17. Skola (1 200 elever), förskola (5–6 avd): byggaktör: SISAB, arkitekt Arkitema
5. Stallmästaregården hotell och restaurang	18. Kontorshus: byggaktör HSB/Castellum, arkitekt Wingårdhs
6. Värtabanen (fraktnäringsförbindelse till Värtahamnen)	19. Sveavägen
7. Aktivitetsparken	20. Norra Stationsparken – parkstråket i öst-västlig riktning genom Hagastaden
8. Hotell: byggaktör NCC, arkitekt AIX	21. Kvarter med bostäder och kontor: byggaktör HSB, arkitekt Dinell Johansson
9. Idrottsplats	22. Kvarter med bostäder och kontor: byggaktör Humlegården Fastigheter AB, arkitekt Kjellander Sjöberg
10. Wenner-Gren Center	23. Norra Stationsgatan
11. Tullhusbron över Uppsalavägen och Tullhusplatsen, parallell med Värtabanans bro och med trappförbindelse till torget.	24. S:t Eriksparken
12. Bellmanterrassen	
13. Kvarter för studentbostäder och vårdboende	